

Remiss-Översyn av kostnadsutjämningsen för kommuner och landsting (SOU 2018:74 Lite mer lika)

Förslag till beslut

Arbetsutskottet antar yttrandet som sitt.

Bakgrund

Finansdepartementet har skickat ut en statlig offentlig utredning om översyn av kostnadsutjämningsen för kommuner och landsting (SOU 2018:74). Kumla kommun har erbjudits möjligheten att lämna synpunkter på utredningen. Svar ska lämnas senast 17 maj.

Kommunstyrelsens arbetsutskott beslutade den 26 februari, §43, att uppdra åt kommundirektören att lämna förslag på yttrande.

Ärendet

Regeringen fattade 2016 beslutet att tillkalla en särskild utredare med uppgift att göra en översyn av systemet för kostnadsutjämningsen för kommuner och landsting, den så kallade kostnadsutjämningsutredningen. Utredaren överlämnade 1 oktober 2018 sitt slutbetänkande "Lite mer lika. Översyn av kostnadsutjämningsen för kommuner och landsting" (SOU 2018/74). Finansdepartementet har nu remitterat betänkandet och Kumla kommun har fått möjlighet att yttra sig över utredningens förslag. Remissvar ska ha inkommit till Finansdepartementet senast den 17 maj 2019.

Utredningens uppdrag har varit att utreda och uppdatera kostnadsutjämningsen och göra överväganden om det nuvarande systemet i tillräcklig grad fångar upp större samhällsförändringar. Utredningens uppdrag bestod också i att vid behov föreslå förändringar i de delmodeller som finns idag, föreslå nya delmodeller eller att ta bort delmodeller. I utredningens uppdrag ingick också att analysera möjligheterna att förenkla systemet.

Kostnadsutjämningsen syftar till att skapa likvärdiga ekonomiska förutsättningar att tillhandahålla invånarna service oberoende av invånarnas inkomster och oberoende av opåverkbara strukturella förhållanden. Systemet syftar inte till att utjämna för skillnader i ambitionsnivå eller effektivitet.

Kostnadsutjämningsystemet är helt finansierat av kommunerna och staten har inte någon del i finansieringen. Summan för bidragande kommuner ska stämma med den totala summan för mottagande kommuner. I huvudsak grundar sig utjämningsen på skillnader i befolkningens sammansättning och bebyggelsestruktur. Kostnadsutjämningsen ska ersätta kommunerna som i

genomsnitt har högre kostnader för befolkningens sammansättning, gleshet och produktionskostnader. Det kan dock vara svårt att urskilja opåverkbara strukturella faktorer som inte har någon koppling till ambitionsnivå och effektivitet då statistik och räkenskapssammandrag inte stödjer detta. Tanken är dock att de faktorer som ligger till grund för utjämnningen ska vara väsentligen opåverkbara.

Idag omfördelas 7,4 miljarder kronor mellan kommunerna. I utredningens förslag omfördelas 8,5 miljarder kronor.

Det hittillsvarande systemet har inneburit en omfördelning från kommuner med i genomsnitt stark socioekonomi, tät bebyggelse och stor befolkning till kommuner med svag socioekonomi, gles bebyggelse och liten befolkning. Förslagen i utredningen förstärker den profilen. Det är också så att de kommuner som tagit emot relativt sett flest flyktingar och nyanlända får ett högre utfall med utredningens förslag jämfört med dagens modell.

Nedan redovisas respektive delmodell som ingår i nuvarande kostnadsutjämnning samt vad det nya förslaget innebär.

Nuvarande system	Förslaget system
Förskola	Förskola
Grundskola	Grundskola
Gymnasium	Gymnasium
Individ- och familjeomsorg	Individ- och familjeomsorg
Äldreomsorg	Äldreomsorg
Kollektivtrafik	Kollektivtrafik
Löner (ingår i de fem översta verksamhetsmodellerna i nya systemet)	Komvux (ny modell)
Befolkningsförändringar (ingår i andra delmodeller i nya systemet)	Infrastruktur och skydd
Bebyggelsestruktur (ingår i infrastruktur och verksamhetsövergripande i nya systemet)	Verksamhetsövergripande kostnader
Barn med utländsk bakgrund (utgår)	

Inom varje delmodell finns ett antal variabler som tillsammans resulterar i den strukturellt förväntade nettokostnaden för varje kommun. Den som har en högre förväntad nettokostnad än genomsnittet i riket får ett bidrag och de som har en lägre nettokostnad får betala en avgift.

Kommuner som får en avgiftshöjning eller bidragsminskning överstigande 300 kr/invånare föreslås få ett tidsbegränsat införanbidrag för den överstigande delen. En kommun kan alltså inte förlora mer än 300 kronor per invånare och år.

Utredaren föreslår att förändringarna ska träda ikraft år 2020.

Ekonomiska konsekvenser för Kumla kommun

År 2018 hade Kumla kommun enligt nuvarande system högre förväntade nettokostnader än genomsnittet i riket. Bidraget till Kumla uppgick till 510 kronor per invånare (ca 11 mkr). En jämförelse med utfallet enligt det nya förslaget visar att Kumla kommun, allt annat lika, förlorar motsvarande 384 kronor per invånare (ca 8,2 mkr).

modell	Förändring kr/invånare
Förskola	-32
Grundskola	-172
Gymnasium	-47
Vuxenutbildning	-105
Individ- och familjeomsorg	140
Äldreomsorg	-172
Kollektivtrafik	-106
Barn med utländsk bakgrund	+137
Befolkningsförändringar	-30
Bebyggelsestruktur	-10
Lön	14
Totalt	-384

Om det nya systemet hade varit i kraft under 2018 skulle alltså Kumla kommuns bidrag vara 384 kr/invånare lägre och uppgå till 126 kronor per invånare. Utfallet skulle då varit följande per delmodell i det nya systemet:

modell	Avgift (-)/bidrag (+) kr/invånare
Förskola	+622
Grundskola	+1 120
Gymnasium	+705
Vuxenutbildning	-105
Individ- och familjeomsorg	-643
Äldreomsorg	-918
Kollektivtrafik	-318
Infrastruktur/skydd	-118
Verksamhetsövergripande	-221
Totalt	126

Yttrande

Allmänt

Kommunledningsförvaltningen är i grunden positiv till förslaget. Det är bra att uppdateringar sker och att det finns ett större inslag av indexering i förslaget. Vi anser dock inte att kommittén i tillräcklig utsträckning lyckats med att förenkla systemet vilket ingått i kommitténs direktiv. Det är framförallt lönomodellens påverkan i de olika delmodellerna som är svårt att ta till sig. Även delmodellerna infrastruktur och skydd samt verksamhetsövergripande kostnader känns inte tillräckligt genomarbetade.

Riktade statsbidrag och dubbelkompensation

Det är olyckligt att bidrag kopplat till socioekonomi finns inlagt i vissa delmodeller, t.ex. förskolan, medan kompensationen i grundskolemodellen kommer via ett riktat statsbidrag. Kommunledningsförvaltningen anser att det riktade bidraget bör fasas ut och istället läggas in som ett generellt statsbidrag och att en socioekonomisk komponent införs i grundskolemodellen.

I modellen för Vuxenutbildningen finns en variabel för SFI där nyanlända 0-4 år i landet är en indikator. Kommunerna får idag också ett statsbidrag för flyktingmottagande som bland annat ska kompensera för SFI. Frågan är då om inte kommuner med stort utbildningsbehov blir dubbelkompenserade.

Särskolan beaktas inte i skolmodellerna

Särskolan beaktas inte i grundskolemodellen. Kostnaderna per elev är väsentligt högre i denna skolform och de borde inte ha en prislapp motsvarande en grundskoleelev som blir en konsekvens av förslaget. Detsamma gäller vad vi förstår även i gymnasiemodellen.

Äldreomsorgen

Normkostnaderna (prislapparna) är baserat på en utredning från 2009 och uppräknade i förslaget. Kommunledningsförvaltningen anser att en ny utredning bör fastställa aktuella normkostnader. Det är viktigt inte minst mot bakgrund av att denna modell kommer få en ännu större betydelse i takt med den demografiska utvecklingen.

Individ- och familjeomsorg är fortfarande påverkbar

Modellen för individ- och familjeomsorg har sedan den infördes varit föremål för kritik, framförallt att ingående variabler är påverkbara. Utredningen föreslår en förändring av variablerna just för att komma tillrätta med påverkbarheten. Kommunledningsförvaltningen bedömer dock att den fortfarande är problematisk. Den nya variabeln andel barn och ungdomar i åldern 0-19 år som lever i ekonomiskt utsatta hushåll är också påverkbar. Barn kvalificerar sig i modellen genom att ekonomiskt bistånd betalats ut vid enstaka tillfälle under ett år. Variabeln behöver därför ses över.

Ikraftträdande och införandebidrag

Utredaren föreslår att förändringarna ska träda ikraft 2020. Många kommuner fastställer redan under våren 2019 sina ekonomiska ramar för 2020. Med detta i beaktande anser förvaltningen att införandet bör ske tidigast 2021.

Efter den senaste större översynen som trädde i kraft utjämningsåret 2014 infördes ett införandebidrag som innebar att den årliga bidragsminskningen respektive avgiftshöjningen begränsades till högst 250 kronor per invånare och år. Nu föreslår utredaren 300 kronor per invånare, vilket är ett väsentligt belopp för enskilda kommuner att hantera. Mot bakgrund av den ökning av efterfrågan på kommunal service som den demografiska utvecklingen kommer att innebära de närmsta åren bör taket ligga på storleksordningen 200-250 kronor per invånare.

Daniel Jansson-Hammargren
Kommundirektör

Johan Hultgren
Ekonomichef